

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

КАБАНКОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.016:81'243(043.5)

**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

13.00.09 – теорія навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
ОЛЕШКО Петро Степанович,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ЖЕРНОВНИКОВА Оксана Анатоліївна,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
професор кафедри математики;

кандидат педагогічних наук
УСЕНКО Наталія Миколаївна,
Сумський державний університет,
старший викладач кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться «27» листопада 2018 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29, ауд. 215-В.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 214-Б.

Автореферат розісланий « » _____ 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. А. Штефан

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні соціально-економічні зміни в Україні, модернізація її закладів вищої освіти в руслі курсу держави на євроінтеграцію поставили перед вітчизняною освітою одну з найважливіших проблем – формування компетентних фахівців, спроможних адекватно реагувати на інноваційні процеси, що відбуваються в суспільстві, науці, культурі та приймати рішення для досягнення ефективних результатів. Це вимагає від майбутніх спеціалістів, інженерів зокрема, умінь самостійно орієнтуватись у всезростаючих потоках інформації, а також вільно адаптуватись у процесі самостійної пізнавальної діяльності. У зв'язку з цим дослідження в рамках теорії і практики професійної освіти спрямовані на пошук таких умов, які б максимально стимулювали до розвитку професійних умінь і навичок студентів технічного університету. Пріоритетна місія при цьому покладається на систему освіти, яка, як зазначається у Національній доктрині розвитку освіти (2002), є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорукою майбутнього України.

Важливість розкриття досліджуваної проблеми визначена в нормативно-правових документах, зокрема, в Законі України «Про вищу освіту» (2017), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Проекті Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти (2003) тощо, де наголошується на необхідності формування здатності спілкуватися іноземною мовою, забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці, готових до творчості, самостійного професійного розвитку, освоєння й упровадження наукових та інформаційних технологій.

Однак, при досить високих вимогах до оволодіння іноземною мовою, у навчальних планах технічних закладів вищої освіти, де іноземна мова належить до циклу нефахових гуманітарних дисциплін, на її вивчення відводиться дуже мало аудиторного часу, що негативно впливає на рівень професіоналізації студентів. Організація освітнього процесу в університеті недостатньо ефективно розвиває ціннісне ставлення до пізнавальної самостійності як способу самореалізації особистості. Недооцінка ролі і значущості пізнавальної самостійності зумовлює гальмування саморозвитку особистості в сучасних умовах інформатизації та глобалізації і водночас спричиняє необхідність по-новому оцінити її значущість для майбутніх інженерів саме у процесі вивчення іноземної мови, знайти шляхи успішного розвитку, здолати бар'єри, що перешкоджають її формуванню.

Різні аспекти означеної проблеми трактувались вітчизняними та зарубіжними ученими, зокрема: досліджено психолого-педагогічні характеристики пізнавальної самостійності (Л. Аристова, Л. Виготський, Л. Вяткін, П. Гальперін, Є. Голант, В. Данилов, Б. Єсіпов, О. Леонт'єв, М. Махмутов, Н. Половникова, С. Рубінштейн, М. Скаткін, Н. Тализіна, Г. Щукіна), розуміння сутності, структури і рівнів розвитку пізнавальної самостійності студентів, засобів її формування (Г. Адамів, Г. Головка, І. Підкасистий, Н. Половникова, А. Савченко, Л. Тархова, В. Тюріна, Н. Усенко, Т. Шамова), самостійність (С. Гончаренко, В. Даль, А. Дістверг, Л. Жарова, Я. Коменський, Г. Сковорода, К. Ушинський), активність (К. Абульханова-Славська,

Л. Аристова, М. Данилов, Б. Єсипов, І. Лернер, Т. Шамова, Г. Щукіна), зв'язок з самостійною роботою (С. Архангельський, Є. Голант, Б. Єсипов, О. Жерновникова, В. Загвязинський, І. Зимня, В. Козаков, П. Підкасистий).

Суттєвим внеском у розробку проблеми самостійності в пізнавальній діяльності стали дослідження, присвячені формуванню пізнавального інтересу, пізнавальних потреб, мотивації учіння, проведені Л. Божович, Т. Макаровою, М. Матюхіною, І. Підласим, Г. Щукіною та іншими.

Різні аспекти вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти, організація її професійної спрямованості розглядалися у працях І. Бім, І. Зимньої, Г. Китайгородської, С. Ніколаєвої, Ю. Пасова, О. Тарнопольського, Н. Усенко, Л. Щерби та інших.

Аналіз наукової літератури з означеної проблеми засвідчує, що проблема формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови ще не була предметом окремого дослідження.

Актуальність зазначеної проблеми посилюється низкою виявлених *суперечностей*, зокрема, між:

- нагальною потребою суспільства у кваліфікованих кадрах інженерно-технічних спеціальностей з високих рівнем сформованості пізнавальної самостійності та невизначеністю дидактичних умов забезпечення її формування у студентів технічних закладів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови;

- визнанням значущості самостійної пізнавальної діяльності для підвищення якості навчання студентів технічного університету та недостатньою науково-методичною розробленістю означеної проблеми;

- вимогами Держстандарту до підготовки майбутніх інженерів із дисципліни «Іноземна мова», здатних до іншомовного професійного спілкування, та переважно наявним середнім рівнем її імплементації у навчальний процес студентів технічного університету.

Отже, актуальність означеної проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, а також необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у межах теми науково-дослідної роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Соціально-психологічні трансформації суб'єктів педагогічної взаємодії в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (№0108U000406). Тему дисертації затверджено вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 25.09.2008 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 25.10.2011 р.).

Мета наукового дослідження – виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити сукупність дидактичних умов формування

пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

Мета дослідження зумовила розв'язання низки **завдань**:

1. На основі вивчення, аналізу й узагальнення наукових джерел окреслити понятійно-термінологічне поле проблеми формування пізнавальної самостійності студентів технічного вузу в процесі вивчення іноземної мови; уточнити сутність основних дефініцій.

2. Схарактеризувати організаційний супровід формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, дидактичний потенціал іноземної мови як засобу формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету.

3. Визначити компоненти, критерії, показники, рівні та виявити реальний стан сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

4. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити дидактичні умови формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

Об'єкт дослідження – процес формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету при вивченні іноземної мови.

Предмет дослідження – дидактичні умови формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови стає ефективним за таких дидактичних умов: актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутніх інженерів до самостійної пізнавальної діяльності; інтенсифікація позитивного емоційно-вольового ставлення майбутніх інженерів до процесу самостійної пізнавальної діяльності при вивченні іноземної мови; активізація навчального процесу вивчення іноземної мови на основі дидактично обґрунтованого комплексу спеціально підготовлених завдань, необхідних для виконання самостійної творчої діяльності, зорієнтованих на успішну професійну діяльність та особистісно-професійний розвиток майбутніх інженерів.

Для досягнення мети, реалізації поставлених завдань на всіх етапах дослідження застосовувався комплекс **методів дослідження**:

– *теоретичних* (аналіз філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури з метою визначення стану означеної проблеми та понятійно-категоріального апарату; узагальнення отриманої інформації, передового та власного досвіду; порівняння, класифікація, синтез, систематизація, обґрунтування дидактичних умов, що сприяють формуванню досліджуваного феномена);

– *емпіричні*: діагностичні (анкетування, опитування, бесіди, тестування, інтерв'ювання, спостереження за ходом пізнавальної діяльності студентів, метод експертних оцінок і узагальнення незалежних характеристик, рейтинг для вивчення та діагностики рівня сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови);

– *педагогічний експеримент* (констатувальний та формувальний етапи) з

метою перевірки ефективності виокремлених дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови;

– *математичної статистики та обробки результатів дослідження* (метод статистичної обробки результатів на основі критерію Пірсона для кількісного та якісного аналізу результатів дослідницько-експериментальної роботи, а також для підтвердження вірогідності й надійності даних результатів формувального експерименту).

Експериментальною базою дослідження були Севастопольський національний університет ядерної енергії та промисловості (2010-2014 р.р.) та Луцький національний технічний університет (2015-2017 рр.). При здійсненні експериментального дослідження було задіяно 235 студентів, з яких було сформовано експериментальну групу (110 осіб) та контрольну групу (125 осіб).

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягають у тому, що *вперше*:

- *виявлено та теоретично обґрунтовано* сукупність дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови (актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутніх інженерів до самостійної пізнавальної діяльності; інтенсифікація позитивного емоційно-вольового ставлення майбутніх інженерів до процесу самостійної пізнавальної діяльності при вивченні іноземної мови; активізація навчального процесу вивчення іноземної мови на основі дидактично обґрунтованого комплексу спеціально підготовлених завдань, необхідних для виконання самостійної творчої діяльності, зорієнтованих на успішну професійну діяльність та особистісно-професійний розвиток майбутніх інженерів) та експериментально перевірено ефективність їх упровадження в навчальний процес технічних закладів вищої освіти;

- *уточнено* сутність основних дефініцій («самостійна пізнавальна діяльність», «пізнавальна самостійність», «формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови»);

- *конкретизовано* компоненти (ціле-мотиваційний, змістовно-операційний, емоційно-вольовий, оцінний), критерії (спонукальний, когнітивний, особистісний та рефлексивний), показники та рівні (креативний, продуктивний, репродуктивний) сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови;

- *подальшого розвитку* набули методичні засади: форми (індивідуальні, колективно-групові), засоби (інформаційні, дидактичні, технічні), методи (стимулювання позитивної мотивації навчання та пізнавального інтересу; сприятливого емоційного мікроклімату, вольових якостей майбутніх інженерів; активізація, контроль та оцінювання навчально-пізнавальної діяльності) фахової підготовки майбутніх інженерів у процесі вивчення іноземної мови.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні та апробуванні комплексу методик з дослідження стану сформованості пізнавальної самостійності, впровадженні навчального посібника «Fundamentals of Inorganic

Chemistry» («Основи неорганічної хімії») для студентів технічних закладів вищої освіти, збірника контрольних робіт з англійської мови «Basics of Computing» («Основи інформатики») для студентів заочної форми навчання комп'ютерних спеціальностей, збірника тестів з англійської мови «Tests in English for Students of the Information Technology Department» («Збірник тестів для студентів факультету інформаційних технологій»), а також системи професійно й комунікативно орієнтованих навчальних завдань, проблемних, ігрових та інтерактивних завдань-ситуацій, навчальних проєктів, які передбачають вивчення іноземної мови.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 95 від 25.06.2018р.), Луцького національного технічного університету (довідка № 896 а–21–35 від 22.06.2018 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 459/02–13 від 04.06.2018 р.), Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 01–16/612 від 04.06.2018 р.), Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» (довідка № 01–07/366 від 23.06.2018 р.).

Теоретичні висновки та експериментальні результати дисертаційної роботи *можуть бути використані* для оптимізації освітнього процесу технічних закладів вищої освіти, у процесі фахової підготовки бакалаврів технічних спеціальностей, у практиці навчання іноземної мови, для розробки спецкурсів, написання навчально-методичних посібників та методичних рекомендацій щодо формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, при написанні курсових і магістерських робіт, у системі післядипломної педагогічної освіти.

Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, полягає у розробці професійно й комунікативно орієнтованих навчальних завдань, тестових завдань, вправ на розуміння та засвоєння лексико-граматичного матеріалу [21; 22]; формуванні навичок і вмінь зрілого професійно орієнтованого читання на матеріалі автентичних текстів за фахом, що дозволяє розвивати та удосконалювати комунікативну компетенцію на рівні B1⁺ [23].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження апробувалися на *міжнародних* наукових та науково-практичних конференціях: «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє» (Луцьк, 2008 р.), «Викладач і студент: суб'єкт – суб'єктні відносини» (Черкаси, 2008 р.), «Вітчизняний та зарубіжний досвід упровадження Болонської системи: успіхи і проблеми» (Ужгород, 2009), «Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України» (Ялта, 2009), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2011), «Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір» (Донецьк, 2014р.) «Становлення та розвиток акмеології: теоретичні та прикладні аспекти» (Житомир, 2015), *міжнародному круглому столі* «Педагогічні проблеми забезпечення якості підготовки фахівців в умовах євроінтеграції» (Дніпропетровськ, 2009).

Основні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри іноземної мови Севастопольського національного університету ядерної енергії та промисловості (2010–2014 рр.), на кафедрі української та іноземної

лінгвістики Луцького національного технічного університету (2015–2017 рр.), на кафедрі теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (2017–2018 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи відображені в 23 публікаціях (20 одноосібних), із них: 10 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у міжнародних періодичних виданнях, 8 – у збірниках матеріалів конференцій, 1 – навчальний посібник, 2 – навчально-методичні посібники.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (357 найменувань, з них 23 – іноземною мовою), 14 додатків (на 26 сторінках). Дисертація містить 15 таблиць (на 10 сторінках) та 15 рисунків (на 10 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 294 сторінки, із них 204 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність проблеми дослідження, окреслено суперечності, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, комплекс використаних дослідницьких методів, розкрито новизну, теоретичне та практичне значення роботи, відображено відомості про експериментальну базу дослідження та апробацію його результатів, наведено інформацію про публікації та їхню кількість, дані про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови»** на основі вивчення, аналізу й узагальнення наукових джерел висвітлено понятійно-термінологічне поле проблеми формування пізнавальної самостійності студентів технічного вузу в процесі вивчення іноземної мови; уточнено сутність ключових дефініцій, схарактеризовано організаційний супровід формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, розкрито дидактичний потенціал іноземної мови як засобу формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету.

Аналіз наукового фонду з досліджуваної проблеми (Б. Ананьєв, Л. Виготський, М. Каган, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Н. Тализіна та інші) дозволяє констатувати, що саме діяльність як інтегративна якість особистості є провідним аспектом і основою становлення й розвитку особистості. Діяльнісний підхід є неодмінною умовою освіти, розвитку та функціонування усіх якостей особистості, а пізнавальна самостійність виявляється і отримує свій розвиток через пізнавальну діяльність. На основі аналізу праць (Л. Аристова, Б. Єсіпов, П. Підкасистий, Н. Половникова, Т. Шамова, Г. Щукіна та інші) в контексті дослідження під *самостійною пізнавальною діяльністю* розуміється такий вид діяльності, основу якого становлять інтелектуальні здібності та вміння пізнавати в процесі цілеспрямованого пошуку, активність, корегування діяльності відповідно до методичних настанов без сторонньої допомоги.

Поняття «пізнавальна самостійність» розглядається у дослідженні як складний та багатоаспектний феномен, що досліджується комплексно у психологічному (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Г. Щукіна та інші) та педагогічному (М. Данилов, М. Махмутов, Н.Половникова, Т. Шамова та інші) аспектах як поєднання певних психічних та особистісних якостей людини. Означений феномен трактується як *інтегративна динамічна якість особистості, що акумулює прагнення до самостійності, самоконтроль, сукупність умінь пізнавальної діяльності, теоретичні (загальні й спеціальні) знання, їх удосконалення, творче застосування в різних ситуаціях для вирішення різноманітних проблем без сторонньої допомоги.*

З урахуванням різних позицій науковців (Л. Аристова, Є.Голант, В.Данилов, Б.Єсіпов, О. Жерновникова, О. Леонтьєв, М. Махмутов, Н. Половникова, М. Скаткін, Н. Тализіна, Л. Тархова, В. Тюріна, Н. Усенко, Г. Щукіна та інші) поняття «*формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету при вивченні іноземної мови*» визначено як складний цілісний процес, що виникає в результаті розвиненої мотивації, потреби, пізнавального інтересу, цілеспрямованості та передбачає не лише оволодіння теоретичними знаннями, набуття практичних умінь і навичок, але й наявність вольових, емоційних та оцінних особистісних якостей і професійних здібностей, спрямованих на успішну реалізацію пізнавальної діяльності й самовдосконалення.

Для розкриття сутнісних характеристик пізнавальної самостійності проаналізовано організаційний супровід досліджуваного феномена, що спрямований на активізацію самостійної пізнавальної діяльності студентів технічного університету, стимулювання їх активності, саморозвитку й самовдосконалення. Він забезпечує створення умов прийняття студентом оптимальних рішень в різних ситуаціях життєвого чи професійного вибору, допомагає в подоланні труднощів, сприяє досягненню успіху. У площині організаційного супроводу, ґрунтуючись на діяльнісній парадигмі, що є основою розвитку особистості загалом і, зокрема, формування її пізнавальної самостійності, та на змістовій сутності поняття «пізнавальна самостійність», окреслено основні методологічні підходи, а саме: акмеологічний, суб'єктно орієнтований, системно-цілісний, проблемно-технологічний, комунікативний; схарактеризовано: дидактичні принципи (науковості, системності й послідовності навчання, наочності, посильності та доступності, свідомості й активності, міцності), які слугують підґрунтям для виокремлення методичних принципів (комунікативної спрямованості, індивідуалізації, ситуативності або контекстуальної зумовленості, професійної спрямованості), що відображають специфіку навчання іноземної мови в технічному університеті; методи навчання іноземних мов студентів технічного університету (стимулювання позитивної мотивації навчання та пізнавального інтересу; сприятливого емоційного мікроклімату, вольових якостей майбутніх інженерів; активізація, контроль та оцінювання навчально-пізнавальної діяльності); засоби навчання (інформаційні, дидактичні та технічні), які сприяють формуванню пізнавальної самостійності студентів технічного університету.

У контексті дослідження зафіксовано, що навчальна дисципліна «Іноземна мова» відіграє особливу роль, прагматична цінність опанування якої пов'язана з можливістю розвитку інтелектуальної сфери студентів технічного університету, мовленнєвої діяльності, пізнавальних умінь, умінь вчитися, активізації механізмів пізнавальної самостійної інтелектуальної діяльності. Розглянуто основні характеристики іноземної мови як навчального предмета, обґрунтовано основні аспекти оволодіння іноземною мовою (навчальний, пізнавальний, розвивальний, виховний). Досліджено, що навчання іноземної мови в технічному закладі вищої освіти характеризується практичною спрямованістю; високим ступенем узагальненості; зростанням ролі самостійної роботи; співвідношенням різних видів мовленнєвої діяльності.

Встановлено, що для формування пізнавальної самостійності особливого значення набуває правильна організація самостійної роботи студентів технічного університету на заняттях з іноземної мови. При цьому важливо, щоб студенти мали бажання працювати для засвоєння предмета, вміли раціонально розподілити свої зусилля у процесі пізнавальної діяльності, відчували задоволення від отриманих знань, відповідальність за результати своєї навчальної діяльності.

У другому розділі **«Стан сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови»** на основі теоретичного аналізу наукової літератури визначено структурно-компонентні й критеріально-рівневі характеристики сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, висвітлено реальний стан сформованості досліджуваного феномена, розкрито суть поняття «дидактичні умови», їх змістове наповнення у контексті дослідження.

З'ясовано, що пізнавальна самостійність студентів технічного університету забезпечується сформованістю взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів: *ціле-мотиваційного, змістовно-операційного, емоційно-вольового, оцінного*, відповідно до яких окреслено критерії (*спонукальний, когнітивний, особистісний та рефлексивний*) та показники їх вияву, виокремлено рівні сформованості досліджуваного феномена: *креативний, продуктивний, репродуктивний*.

З метою визначення реального стану сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови проведено констатувальний експеримент. Для отримання достовірних даних було використано комплекс взаємодоповнюючих методик досліджень, зокрема: «Мотивація успіху та боязні невдачі» (А. Реан), «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» (А. Реан, В. Якунін) (ціле-мотиваційний компонент); Анкета № 1 для виявлення характеру їхнього ставлення до необхідності формування пізнавальної самостійності у процесі вивчення іноземної мови, Анкета № 2 для з'ясування рівня компетентності студентів в опануванні іноземної мови як підґрунтя забезпечення їхньої пізнавальної самостійності (змістовно-операційний компонент); «Діагностика вольового потенціалу особистості» (емоційно-вольовий компонент); «Визначення рівня самооцінки» (С.В. Ковальов) (оцінний компонент).

За результатами констатувального експерименту встановлено, що 4,5% студентів технічного університету в експериментальній групі (ЕГ) та 3,2% у

контрольній групі (КГ) мають креативний рівень сформованості пізнавальної самостійності за спонукальним критерієм; за когнітивним критерієм креативний рівень мають 3,6% (ЕГ) та 3,2% (КГ); за особистісним критерієм – 1,8% (ЕГ) та 3,2% (КГ); за рефлексивним критерієм – 2,7% (ЕГ) і 4,8% (КГ). Інші рівневі дані такі: спонукальний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 53,6 %, КГ – 56,8 %; продуктивний рівень: ЕГ – 41,9%, КГ – 40%; когнітивний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 61,8%, КГ – 57,6%; продуктивний рівень: ЕГ – 34,6% , КГ – 39,2%; особистісний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 57,3%, КГ – 56%; продуктивний рівень: ЕГ – 40,9%, КГ – 40,8%; рефлексивний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 55,5%, КГ – 52 %; продуктивний рівень: ЕГ – 41,8 %, КГ – 43,2 %.

Аналіз отриманих даних вихідного рівня сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, одержаних на констатувальному етапі дослідження, підтвердив існування суперечності між нагальною потребою сучасного суспільства у кваліфікованих кадрах інженерно-технічних спеціальностей із високим рівнем сформованості пізнавальної самостійності, здатних до іншомовного професійного спілкування та невизначеністю дидактичних умов забезпечення її формування у процесі вивчення іноземної мови.

Низький рівень сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови за результатами констатувального експерименту спонукав виокремити дидактичні умови, під якими у контексті дослідження розуміється сукупність необхідних та взаємопов'язаних заходів, що сприяють успішному формуванню досліджуваного феномена майбутніх фахівців. Відтак, виділено такі дидактичні умови: 1) актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутніх інженерів до самостійної пізнавальної діяльності; 2) інтенсифікація позитивного емоційно-вольового ставлення майбутніх інженерів до процесу самостійної пізнавальної діяльності при вивченні іноземної мови; 3) активізація навчального процесу вивчення іноземної мови на основі дидактично обґрунтованого комплексу спеціально підготовлених завдань, необхідних для виконання самостійної творчої діяльності, зорієнтованих на успішну професійну діяльність та особистісно-професійний розвиток майбутніх інженерів. Послідовність обґрунтованих компонентів сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, критеріїв, показників їх прояву за рівнями, дидактичних умов розглядаються як складники алгоритму поетапної реалізації досліджуваного явища.

У третьому розділі «Дослідницько-експериментально робота з формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови» репрезентовано алгоритм поетапної реалізації та імплементації дидактичних умов формування досліджуваного феномена та проаналізовано результати експериментального дослідження, доведено їх достовірність.

У контексті дослідження виділено такі етапи реалізації дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі

вивчення іноземної мови: цільовий, теоретико-процесуальний, оцінно-результативний (рис. 1).

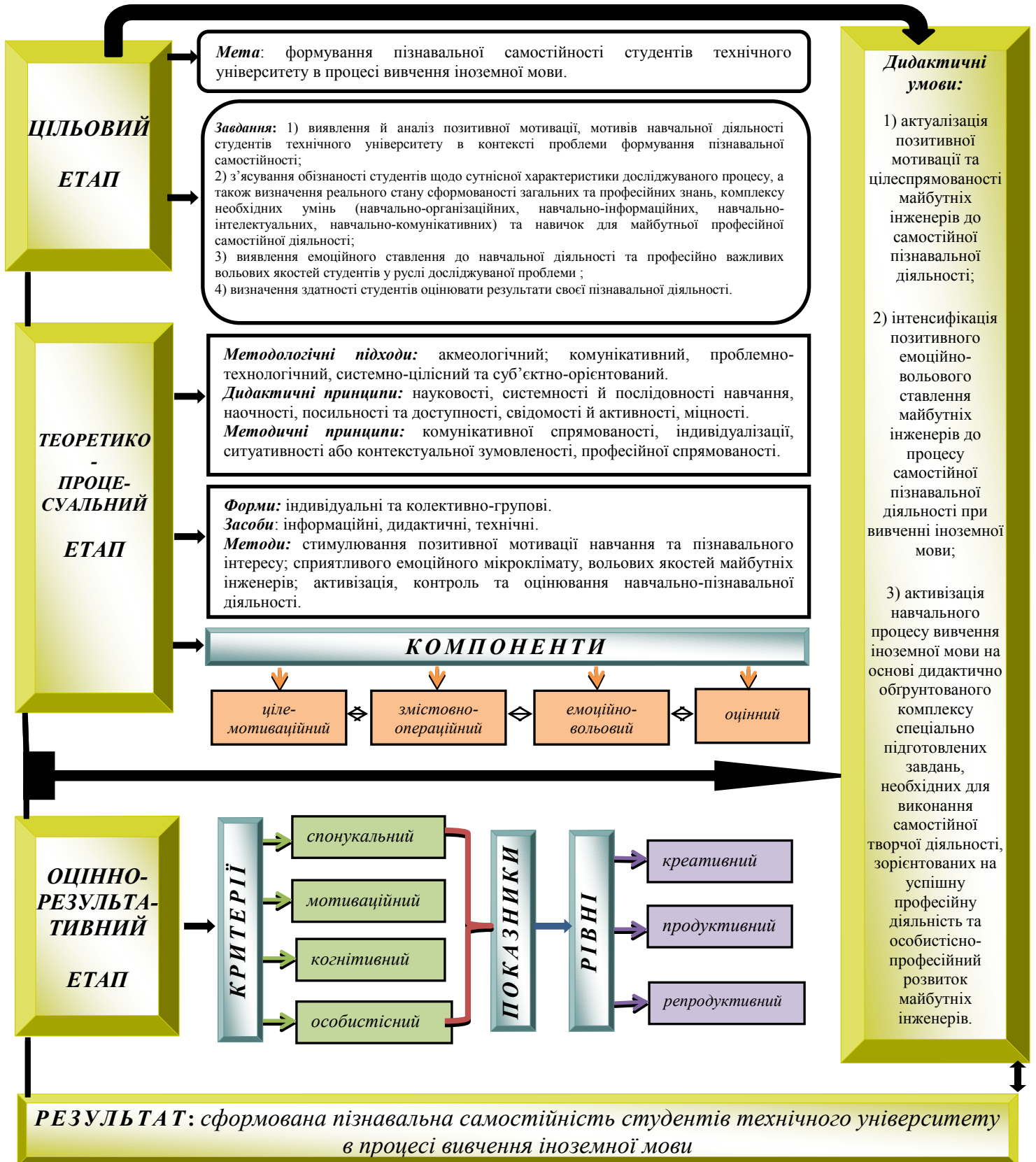

Рис. 1. Алгоритм реалізації дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови

Цільовий етап передбачає наявність конкретної мети та відповідних завдань у контексті дослідження. *Теоретико-процесуальний* етап акумулює методологічні підходи, загальні дидактичні й методичні принципи, структурні компоненти, форми, методи та засоби реалізації означеної проблеми, а *оцінно-результативний* етап сприяє оцінці досягнення мети за допомогою поєднання критеріїв, показників та рівнів формування досліджуваного феномена, а також містить очікуваний результат.

Визначення процесу та результату сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету при вивченні іноземної мови відбувалось в межах формувального експерименту через апробування сукупності визначених дидактичних умов, що корелюють із означеними критеріями.

Перша дидактична умова передбачає формування та розвиток позитивної мотивації досягнення успіху, формування професійних мотивів, домінування пізнавальних та професійних інтересів, а також самостійну постановку та реалізацію всіх видів цілей. Для імплементації означеної дидактичної умови, що співвідноситься зі *спонукальним критерієм*, були запропоновані методи стимулювання позитивної мотивації навчання та пізнавального інтересу: олімпіади, науково-практичні конференції, метод навчальної дискусії (round table, microphone, aquarium), метод проектів.

Імплементація *другої дидактичної умови*, що пов'язується з *особистісним критерієм*, спрямовується на те, щоб навчання іноземної мови, а також самостійна діяльність приносили задоволення і радість від пізнання нового, сприяло формуванню професійно важливих і необхідних для здійснення професійної діяльності якостей, вихованню творчої особистості, готової до дій. Так, навчальний матеріал варто відбирати таким чином, щоб викликати у студентів технічного університету різноманітні емоції: подив і допитливість, інтерес або протест, радість або печаль, захоплення або неприязнь, повагу тощо. Під час навчання іноземної мови на заняттях необхідно створювати комфортний психологічний клімат та атмосферу здорової конкуренції, формувати вольові якості майбутніх інженерів (цілеспрямованість, наполегливість у досягненні цілей, рішучість, упевненість у власних силах, самостійність у прийнятті рішень), чому сприяє використання методів стимулювання (ігрові методи, змагання, заохочення та покарання) особливо для студентів технічних закладів вищої освіти першого року навчання. Для подолання боязні та невпевненості студентів технічного університету виражати свої думки іноземною мовою можна використовувати певні прийоми, зокрема, «радість групи», «ліній горизонту», «авансування», «ситуації успіху», «анонсування», «прямуй за ними».

Третя дидактична умова, що корелює з *когнітивним та рефлексивним критеріями*, сприяє формуванню особистості, яка вмiла б самостійно, творчо мислити, систематично й неперервно поповнювати, оновлювати, коригувати та оцінювати загальні та професійно важливі знання шляхом самоосвіти, самоконтролю, прагнула до їх усвідомленого застосування при виконанні комплексу спеціально підготовлених пошукових і творчих завдань. Її реалізація передбачає активне застосування різноманітних видів діяльності (аудиторна, позааудиторна та самостійна навчальна діяльність), різних форм (індивідуальна, колективно-групова)

і методів навчання, спрямованих на активізацію, контроль та оцінювання самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів: інтерактивні (case-study, brainstorming, interview), ігрові (ділові ігри, рольові ігри, ігрові завдання типу «Associative Bush», «Grab a minute», «Chain Story», «An Item Description»), поточний контроль, тестовий, письмовий та комп'ютерний контроль, конкурси, семестровий контроль (залік) та підсумковий контроль (іспит), їх комбінування й варіювання.

Результати дослідження показали, що завдяки імплементації визначених дидактичних умов у процесі формувального етапу в експериментальній групі зафіксовано статистично значущі позитивні зміни щодо рівнів сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови за всіма критеріями та показниками. Загальну динаміку рівнів сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови (за результатами констатувального та формувального етапів експерименту) подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови (у %)

КРИТЕРІЇ пізнавальної самостійності студентів	ГРУПИ (ЕГ – 110 осіб, КГ – 125 осіб)	ЕТАПИ	РІВНІ		
			<i>Репродук- тивний</i>	<i>Продук- тивний</i>	<i>Креативний</i>
<i>Спонукальний</i>	ЕГ	Констатувальний	53,6	41,9	4,5
		Формувальний	14,6	53,6	31,8
		Динаміка	-39	+11,7	+27,3
	КГ	Констатувальний	56,8	40	3,2
		Формувальний	51,2	44,8	4
		Динаміка	-5,6	+4,8	+0,8
<i>Когнітивний</i>	ЕГ	Констатувальний	61,8	34,6	3,6
		Формувальний	19,1	54,5	26,4
		Динаміка	-42,7	+19,9	+22,8
	КГ	Констатувальний	57,6	39,2	3,2
		Формувальний	48	42,4	9,6
		Динаміка	-9,6	+3,2	+6,4
<i>Особистісний</i>	ЕГ	Констатувальний	57,3	40,9	1,8
		Формувальний	12,7	44,6	42,7
		Динаміка	-44,6	+3,7	+40,9
	КГ	Констатувальний	56	40,8	3,2
		Формувальний	44	47,2	8,8
		Динаміка	-12	+6	+6
<i>Рефлексивний</i>	ЕГ	Констатувальний	55,5	41,8	2,7
		Формувальний	18,2	56,3	25,5
		Динаміка	-37,3	+14,5	+22,8
	КГ	Констатувальний	52	43,2	4,8
		Формувальний	43,2	45,6	11,2
		Динаміка	-8,8	+2,4	+6,4

Узагальнені дані	ЕГ	Констатувальний	56	41	3
		Формувальний	16	52	32
		Динаміка	-40	+11	+29
	КГ	Констатувальний	55	41	4
		Формувальний	47	45	8
		Динаміка	-8	+4	+4

Оцінювання статистичної достовірності виявлених відмінностей рівнів пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови в КГ та ЕГ здійснено на основі статистичного критерію χ^2 Пірсона.

Результати дослідницько-експериментальної роботи доводять ефективність розроблених дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови та підтверджують гіпотезу дослідження.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформулювати загальні висновки відповідно до поставлених завдань:

1. На основі вивчення, аналізу й узагальнення наукового фонду з досліджуваної проблеми уточнено сутність ключових дефініцій досліджуваного феномена. Під самостійною пізнавальною діяльністю розуміється такий вид діяльності, основу якого складають інтелектуальні здібності та вміння пізнавати в процесі цілеспрямованого пошуку, активність, корегування діяльності відповідно до методичних настанов без сторонньої допомоги. Поняття «пізнавальна самостійність» потрактовано у дослідженні як інтегративна динамічна якість особистості, що акумулює прагнення до самостійності, самоконтроль, сукупність умінь пізнавальної діяльності, теоретичні (загальні й спеціальні) знання, їх удосконалення, творче застосування в різних ситуаціях для вирішення різноманітних проблем без сторонньої допомоги. Формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови визначено як складний цілісний процес, що виникає в результаті розвиненої мотивації, потреби, пізнавального інтересу, цілеспрямованості та передбачає не лише оволодіння теоретичними знаннями, набуття практичних умінь та навичок, але й наявність вольових, емоційних та оцінних особистісних якостей і професійних здібностей, спрямованих на успішну реалізацію пізнавальної діяльності й самовдосконалення.

2. Схарактеризовано організаційний супровід досліджуваного феномена: окреслено основні методологічні підходи (акмеологічний, суб'єктно орієнтований, системно-цілісний, проблемно-технологічний, комунікативний), виділено дидактичні (науковості, системності й послідовності навчання, наочності, посиленості та доступності, свідомості й активності, міцності) й методичні принципи (комунікативної спрямованості навчання, індивідуалізації, ситуативності або контекстуальної зумовленості, професійної спрямованості навчання), виокремлено методи (стимулювання позитивної мотивації навчання та

пізнавального інтересу; сприятливого емоційного мікроклімату, вольових якостей майбутніх інженерів; активізація, контроль та оцінювання навчально-пізнавальної діяльності) і засоби (інформаційні, дидактичні, технічні), які сприяють формуванню пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

Розкрито дидактичний потенціал іноземної мови як засобу формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету. Виявлено, що навчальна дисципліна «Іноземна мова» відіграє особливу роль, прагматична цінність опанування якої пов'язана з можливістю розвитку інтелектуальної сфери студентів технічного університету, їх мовленнєвої діяльності, пізнавальних умінь, а також умінь вчитися, тобто з активізацією механізмів пізнавальної самостійної інтелектуальної діяльності. Встановлено, що на заняттях з іноземної мови варто використовувати автентичні матеріали професійної спрямованості, що сприяє підвищенню інтересу до її вивчення; розвитку творчих здібностей, уяви; мотивації розумової діяльності студента, пов'язаної з висуненням гіпотез, пошуком і прийняттям рішення, аналізом, узагальненням; активізації лексико-граматичного матеріалу, підвищуючи міру його тренування і засвоєння; розвитку умінь усного і писемного мовлення. Досліджено, що навчання іноземної мови в технічному закладі вищої освіти характеризується практичною спрямованістю навчання; високим ступенем узагальненості; зростанням ролі самостійної роботи; співвідношенням різних видів мовленнєвої діяльності.

3. Визначено структурні компоненти (ціле-мотиваційний, змістовно-операційний, емоційно-вольовий, оцінний); критерії (спонукальний, когнітивний, особистісний, рефлексивний), показники їх вияву, на основі яких охарактеризовано рівні сформованості досліджуваного явища: репродуктивний, продуктивний та креативний.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту виявлено реальний стан сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови. За результатами діагностування з'ясовано, що лише 4,5% (ЕГ) та 3,2% (КГ) студентів технічного університету мають креативний рівень сформованості пізнавальної самостійності за спонукальним критерієм; за когнітивним критерієм креативний рівень мають 3,6% (ЕГ) та 3,2% (КГ); за особистісним критерієм – 1,8% (ЕГ) та 3,2% (КГ); за рефлексивним критерієм – 2,7% (ЕГ) і 4,8% (КГ). Інші рівневі дані такі: спонукальний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 53,6 %, КГ – 56,8 %; продуктивний рівень: ЕГ – 41,9%, КГ – 40%; когнітивний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 61,8%, КГ – 57,6%; продуктивний рівень: ЕГ – 34,6% , КГ – 39,2%; особистісний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 57,3%, КГ – 56%; продуктивний рівень: ЕГ – 40,9%, КГ – 40,8%; рефлексивний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 55,5%, КГ – 52 %; продуктивний рівень: ЕГ – 41,8 %, КГ – 43,2 %.

4. Обґрунтовано дидактичні умови формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, під якими розуміється сукупність необхідних та взаємопов'язаних заходів, що сприяють успішному формуванню пізнавальної самостійності майбутніх фахівців. Відтак,

виокремлено такі дидактичні умови: актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутніх інженерів до самостійної пізнавальної діяльності; інтенсифікація позитивного емоційно-вольового ставлення майбутніх інженерів до процесу самостійної пізнавальної діяльності при вивченні іноземної мови; активізація навчального процесу вивчення іноземної мови на основі дидактично обґрунтованого комплексу спеціально підготовлених завдань, необхідних для виконання самостійної творчої діяльності, зорієнтованих на успішну професійну діяльність та особистісно-професійний розвиток майбутніх інженерів.

Представлено алгоритм реалізації дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, що складається з таких етапів: цільовий; теоретико-процесуальний, оцінно-результативний.

Експериментальною реалізацією поетапності впровадження сукупності визначених дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови доведена їх ефективність. Так, результати експерименту засвідчують, що в ЕГ кількість студентів із креативним рівнем сформованості пізнавальної самостійності складає 32% особи (приріст +29%); 52% вийшли на продуктивний рівень (+11%); а 16% залишились на репродуктивному рівні (-40%). В КГ зафіксовані такі дані: на креативному рівні сформованості пізнавальної самостійності в процесі вивчення іноземної мови – 8% студентів технічного університету (+4%), на продуктивному – 45% (+4%), 47% залишилося на репродуктивному рівні (-8%). На підставі цього можна зробити висновок про те, що теоретично обґрунтовані дидактичні умови забезпечують підвищення рівня сформованості пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективу наукових розвідок убачаємо в подальшому дослідженні особливостей формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови, а також продуктивній імплементації досліджуваного феномена в навчальному процесі з урахуванням вітчизняних та зарубіжних тенденцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Татушко О.М. Аналіз тенденції успішності з англійської мови випускників середньої школи (2004 – 2007). *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі*: зб. наук. праць. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2008. Вип.12. С. 221–227.
2. Татушко О.М. Про феномен «акме»: науково-концептуальні підходи. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького. 2008. № 131. С. 148–151.

3. Татушко О.М. Професійна діяльність і акмеологія: історико-педагогічні аспекти. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. праць. Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2008. №8. С.142–144.

4. Татушко О.М. Акмеологія як системно-педагогічне утворення: методологічні підходи. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*: зб. наук. праць. Одеса, 2008. № 10–11. С. 49–53.

5. Татушко Е.Н. Формирование творческой личности будущего специалиста: акмеологический аспект. *Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк, ДНТУ, 2009. № 3 (145). С. 111–115.

6. Кабанкова О.М. Специфіка експерименту в акмеологічному дослідженні. *Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2010. № 7 (167). С. 9–12.

7. Кабанкова О.М. Феноменологія пізнавальної самостійності особистості: аспекти сутнісної характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2012. Вип. 14 (239). С.155–158.

8. Кабанкова О.М. Формування інтересу до вивчення іноземної мови в технічному вузі: акме-мотивація. *Горизонти освіти. Психологія. Педагогіка*: наук.-метод. журнал. Севастополь: «Рибзест», 2012. Том 2. № 3 (36). С.125–127.

9. Кабанкова О.М. Особливості пізнавальної самостійності студентів у процесі вивчення іноземної мови технічних ВНЗ. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 33. С. 276–278.

10. Kabankova O. The Criteria and Component Characteristics of Individual's Cognitive Independence Formation: Theoretical Aspects. *Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science*. Melbourne: "Melbourne IADCES Press", 2014. Volume II. P. 177–179.

11. Кабанкова О.М. Феноменологія розвитку пізнавальної самостійності учасників: теоретичні аспекти. *Психологія і педагогіка: методика і проблеми практичного застосування*: зб. матеріалів. Новосибірськ: Видавництво ЦРНС, 2015. С.109–113.

12. Кабанкова О.М. Дидактичні умови формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*. К.: Міленіум, 2018. Вип. 279. С. 207–214.

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Татушко О.М. Історично-педагогічні аспекти виникнення акмеології як науки. *Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів і студентів (Луцьк, 16–17 квітня 2008 року). Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. С. 304–305.

14. Татушко О.М. До питання сутнісної характеристики поняття «суб'єктність» у контексті акмеології. *Викладач і студент: суб'єкт – суб'єктні*

відносини: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Черкаси, 27–28 листопада 2008 р.). Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького «Вісник Черкаського університету», 2008. С. 67–70.

15. Татушко О.М. Професійне становлення майбутнього фахівця: акме-мотивація. *Педагогічні проблеми забезпечення якості підготовки фахівців в умовах євроінтеграції*: матеріали міжнар. круглого столу (Дніпропетровськ, 23 квітня 2009 р.). Дніпропетровськ: «ЗПНЕУ» ІМА-прес, 2009. С. 177–178.

16. Татушко О.М. Деякі аспекти акмеологічної компетентності майбутнього спеціаліста. *Вітчизняний та зарубіжний досвід упровадження Болонської системи: успіхи і проблеми*: матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 5–8 травня 2009 р.). Ужгород: Ліра, ЗакДУ, 2009. С. 332–335.

17. Татушко О.М. Деякі аспекти сутнісної характеристики професійного акме. *Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Ялта, 22–23 вересня 2009 р.). Ялта: РВВ КГУ, 2009. С. 142–144.

18. Кабанкова О.М. Специфіка формування акме-мотивації вивчення іноземної мови студентами технічних вузів. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (Луцьк, 10–11 травня 2011 року). Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 207–208.

19. Кабанкова О.М. Формування пізнавальної самостійності студентів технічних вузів у процесі вивчення іноземної мови: теоретичні аспекти. *Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 10–11 квітня 2014р.). Донецьк: «Азов'є», 2014. С. 82–84.

20. Кабанкова О.М. Деякі аспекти акмеологічної компетентності майбутнього фахівця. *Становлення і розвиток акмеології: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 29 травня 2015 р.). Житомир «Проблеми освіти», 2015. С. 148–151.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

21. Татушко О.М., Руденко Н.С. Tests in English for Students of the Information Technology Department: збірник тестів для студентів факультету інформаційних технологій. Севастополь: СНУЯЕтаП, 2008. 156 с.

22. Татушко О.М., Руденко Н.С. Basics of Computing: збірник контрольних робіт з англійської мови. Севастополь: СНУЯЕтаП, 2009. 108 с.

23. Кабанкова О.М., Бондарева Н.В. Fundamentals of Inorganic Chemistry: навчальний посібник. Севастополь: СНУЯЕтаП, 2013. 188 с.

АНОТАЦІЇ

Кабанкова О.М. Формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2018.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови.

У дисертації науково обґрунтовано та експериментально перевірено сукупність дидактичних умов формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови; розроблено методику їх реалізації. Визначено сутність ключових дефініцій означеного феномена «самостійна пізнавальна діяльність», «пізнавальна самостійність», «формування пізнавальної самостійності». Розглянуто основні характеристики іноземної мови як навчального предмета, що має низку особливостей, обґрунтовано основні аспекти її оволодіння. Конкретизовано компоненти, критерії, показники їх вияву та схарактеризовано рівні сформованості досліджуваного феномена.

Ключові слова: самостійна пізнавальна діяльність, пізнавальна самостійність, формування пізнавальної самостійності, іноземна мова, технічний університет, дидактичні умови.

Кабанкова Е.Н. Формирование познавательной самостоятельности студентов технического университета в процессе изучения иностранного языка. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2018.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования познавательной самостоятельности студентов технического университета в процессе изучения иностранного языка.

В диссертации научно обоснованы и экспериментально проверены дидактические условия формирования познавательной самостоятельности студентов технического университета в процессе изучения иностранного языка; разработана методика их реализации. Определена сущность ключевых дефиниций указанного феномена «самостоятельная познавательная деятельность», «познавательная самостоятельность», «формирование познавательной самостоятельности». Рассмотрены основные характеристики иностранного языка как учебного предмета, имеющего ряд особенностей, обоснованы основные аспекты его овладения.

Конкретизированы компоненты, критерии, показатели их проявления и охарактеризованы уровни сформированности исследуемого феномена.

Ключевые слова: самостоятельная познавательная деятельность, познавательная самостоятельность, формирование познавательной самостоятельности, иностранный язык, технический университет, дидактические условия.

Kabankova O.M. Formation of the Technical University Students' Cognitive Independence in the Foreign Language Learning Process. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.09 – Theory of Education. – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2018.

In the thesis the theoretical analysis of the problem has been made and a new solution has been proposed. It is to find out theoretically and to test experimentally a set of the didactic conditions of formation of the technical students' cognitive independence in the foreign language learning process.

The scientific foundation analysis of the problem reveals that action as an individual integrative quality is a leading condition and the basis for the formation and development of an individual. Action approach is an indispensable condition for education, development and functioning of all individual qualities; and cognitive independence manifests and develops through cognitive action.

The key concepts in the context of the given problem are studied and clarified (“independent cognitive action”, “cognitive independence”, and “formation of the technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process”). Independent cognitive action is understood as such type of an action, which includes intellectual abilities and the ability to learn in the process of purposeful search, activity, action correction in accordance with the methodological guidelines without outside help. The concept of “cognitive independence” is considered to be an integrative dynamic quality of the individual that accumulates tendency toward independence, self-control, a set of cognitive action skills, theoretical (generalized and special) knowledge and skills, their improvement, their creative application in different situations for solving various problems without the outside help. Formation of the technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process is defined as a complex holistic process arising as a result of motivation, needs, cognitive interests, purposefulness and involving not only theoretical knowledge mastering, practical skills acquiring, but also the formation of volitional, emotional and evaluated personal qualities and professional abilities aimed at the successful realization of the cognitive action.

The discipline “Foreign Language” is recorded to play a particular role. Its mastery is associated with the possibility of the intellectual sphere development of technical university students, their speech activity, cognitive and learning skills, activating mechanisms of cognitive independence action. It is investigated that teaching a foreign language in technical university is characterized by a practical education orientation; high

degree of generalization; growth of the independent work role; the ratio of different speech activity types.

In the thesis the didactic support of formation of the technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process is analyzed. The following didactic conditions have been singled out: 1) actualization of positive motivation and purposefulness of future engineers toward independent cognitive action; 2) intensification of the positive emotional and volitional attitude of the future engineers toward the independent cognitive action in the study of a foreign language; 3) activation of the educational process of a foreign language learning on the basis of the didactically grounded set of specially prepared tasks necessary for independent creative action fulfillment, oriented on the successful professional action and personal and professional development of future engineers.

In order to determine the real state of formation of technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process there have been determined structural components (aim-motivational, content-operational, emotional and volitional, and evaluative); criteria (inductive, cognitive, personal, and reflexive), indicators of their manifestation and levels (creative, productive, and reproductive).

In the thesis an algorithm for the didactic conditions implementation for the formation of the technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process has been presented. It consists of the following stages: target; theoretical-procedural, and evaluative-productive.

The efficiency of the developed didactic conditions has been evidenced by the data of the research and experimental work control phase. The conducted quantitative, qualitative and statistical analysis has revealed the tendency of changes in all the criteria for the formation of technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process. The obtained results can be used to optimize the educational process of technical institutions, in the process of professional preparation of bachelors of technical specialties, in the practice of teaching a foreign language, for the special courses development, creating teaching aids and methodological recommendations toward the formation of technical university students' cognitive independence in the foreign language learning process, when course and master papers writing, in the postgraduate pedagogical education system.

Key words: independent cognitive action, cognitive independence, formation of cognitive independence, foreign language, technical university, didactic conditions.

Обсяг – 0,9 др. арк.

Тираж – 100 экз.